

IVAN ANDRIĆ

PUT ALIJE GJERZELEZA

BEOGRAD 1920.
IZDANJE S. B. CVIJANOVIĆA

Put Alije Gjerzeleza

IVAN ANDRIĆ

PUT
ALIJE GJERZELEZA

BEOGRAD
IZDANJE S. B. CVIJANOVIĆA
1920.

ИЗ КЊИГА
ВОЈИСЛАВА М.
ЈОВАНОВИЋА

Tiskara Braće Grujić i Prometnog d. d. Novi Sad

GJERZELEZ U HANU

hanu, kod višegradske djumrukane skupilo se, malo po malo, dosta putnika. Mali pritoci Drine nabujali su i odnijeli drveni most na putu u Priboj i podrovali puteve na nekoliko mjesta. Most su gradili tesari, a put opravljali argati i robijaši. A svi koji su iz Sarajeva putovali na istok zaustavljali su se u hanu kraj djumrukane i čekali da se dogradi most i kako tako opravde putevi.

Ogromni stari han u obliku pravokutnika bio je pun kao šip. Sobe su bile uske i zbijene kao ćelije u saću, a ispred svih soba okolo na okolo, išla je uska i klimava drvena dihvanana, po njoj su bez prestanka škripali i odjekivali koraci putnika. Cio je han zaudarao štalama i bravetinom, jer su se u dnu avlije svaki dan klali ovnovi, a kože im se sušile, razapete po zidovima. Raznolika su bila čeljad koja su tu zapela na svom putu.

Suljaga Dizdar, sa trojicom aračlija, koji je putovao službeno. Dva fratra iz Kreševa koji su išli u Stambol na neku tužbu, šta li. Grk kaludjer. Tri Venecijanca iz Sarajeva i s njima mlada i li-

jepa žena. Kazivalo se da su poslanici iz Mletaka koji idu kopnenim putem na Portu; imali su i teskeru od paše iz Sarajeva i zaptiju da im ide na ruku, ali su se držali povučeno i izgledali otmeno i sumnjivo. Trgovac, Srbin, iz Plevlja sa sinom, visokim šutljivim mladićem, nezdravo crvenih obraza. Dva trgovca iz Livna i kiridžije im. Neki begovi, posavljaci. Jedan blijed pitomac vojne škole u Carigradu sa stricem. Tri Arnauta, salepdžije. Jedan Fočak što prodaje noževe. Jedan perverznan individuum koji se kazuje hodža iz Bihaća, a uistinu čini se da putuje svijetom kud ga vode mutni i strašni nagoni. Arapin koji prodaje lijekove i zapise, nakite od koralala i prstenje na koje sam urezuje inicijale. I čitava gomila kiridžija, džambasa, pretrglija i cigana.

Osim ovih stranaca sjedili su u kahvi pozvadan domaći mladići, bogati i dokoni Turci. I po vazdan se čula šala, smijeh, pljesak, glas defa i šargije ili zurne, zvuk kocaka na suhoj daski od igre šeš-beš, roktanje i cika putene i besposlene čeljadi. Fratri nisu ni ishodili iz svoje sobe, a Venecijanci samo na kratke šetnje i to svi zajedno.

Medju poslednjima je stigao Gjerzelez. Pjesma je išla pred njim. Na bijelu konju, krvavih očiju, on je jahao ravanlukom, crvene su kite bile bijelca po očima, a dugi čistim zlatom vezeni, čevkeni na Djerzelezu sjali su i poigravali na vjetru. Dočekalo ga ćutanje, puno udivljena i po-

štovanja. On je nosio slavu mnogih megdana i snagu koja je ulijevala strah; svi su bili čuli za njega, ali ga je malo ko vidio, jer je on projahao svoju mladost između Travnika i Stambola.

Oko kapije se sakupiše stranci i domaći. Sluge mu prihvatiše konja. Kad sjaha i podje prema kapiji vidjelo se da je neobično nizak i zdepast i da hoda sporo i raskoračeno kao ljudi koji nisu navikli da hode pješice. Ruke su mu bile nesrazmjerno duge. Nazva nabusito i nejasno merhaba i udje u kahvu. Sad kad je sišao s konja, kao s nekog pjestala, poče da se gubi strah i respekt i kao da se je izjednačio s ostalima počеше mu prilaziti i započinjati razgovor. On je rado razgovarao, zanoseći malo na arnautsku, jer se mnogo godina vrzo oko Skoplja i Peći. U govoru je bio nevješt, svaki čas mu je nedostajala riječ, kao što to biva kod ljudi od djela, i onda bi širio svoje duge ruke i kružio precrnim očima, kao u kunića, u kojima se nije razlikovala zenica.

Za nekoliko dana je posve iščezao čarobni krug oko Gjerzeleza; jedan po jedan približavali su mu se ovi bjelosvjetski ljudi s nesvjesnom željom da se s njim izjednače ili da ga podrede sebi. A Gjerzelez je s njima pio, jeo, pjevao i kockao.

Već sutradan je ugledao Venecijanku, gdje ulazi s pratnjom u odaju. Nakašljao se i udario rukom po koljenu i dva put je viknuo za njom:

— Aman!

Gjerzelez je planuo. On je skakao od same

pomisli da se ti nježni zglobovi krše u njegovim prstima. Bol mu je zadavala ta nježnost i ljepota u njegovoj blizini. Gjerzelez se zanio i, naravno, postao smiješan. Gradjani i skitnice su mu odmah stali prilaziti s te slabe strane. Stali su ga svjetovati, nagovarati, odgovarati i zadirktivati, a on je samo blaženo širio ruke i sijevao očima.

U to se dogodi da od Rogatice stiže i Bogdan Cincarin, pjevač poznat u po Bosne; čim on zapjeva osvoji odmah i zanese vas han. I fratri su osluškivali iza prozora, a Gjerzelez izgubi mjeru i pamet. Raspasao se i oznojio pa sjedi medju mještanskom momčadi i hanskim gostima, pred njim sir i rakija; oni se izmjenjuju odlaze i dolaze, a on bez prestanka pije, naredjuje i pjeva, krivo i nisko svojim teškim i predubokim glasom. Alčaci se rugaju s njim već bez imalo siraha i obzira. Bogdan Cincarin mlad a posijedio, zabacuje glavu, (gornja mu usna lagano podrhtava) i pjeva, pjeva, a Gjerzelezu se čini da mu dušu vuče i da će, sad na, izdahnuti od prevelike snage ili prevelike slabosti. A onaj lola Fočak sjedi do njega i ruga mu se da se svi krive od smijeha, samo ga Gjerzelez blaženo, razrogačeno gleda, grli i cjeliva u rame, dok mu on bez prestanka puni glavu o kaurkinji. Hoće da ide po nju, da je otme i posadi kraj sebe. Handžija se već pribojava skandala, ali ga Fočak sa obješenjačkim, nadmoćnim smiješkom zaustavlja.

— Kud ćeš, bolan? Nije ono handžinica s Me-

taljke, a ni džizlija sarajska. Gosposko je ono, heej!

A Gjerzelez sjeda pokorno kao dijete i nastavlja da pije, puši, pjeva i plaća, dok mu se i momčić što poslužuje iznad glave krevelji.

Dva dana terevenči Gjerzelez s društvom i doziva Venecijanku i uzdiše i priča svima svoju ljubav, mucavo, nejasno i smiješno; ljudi ga tapšu po ramenu, lažu da mu je poručila ovo ili ono, a on se odmah diže da ide gore po nju, dok ga Fočak, koji je potpuno zavladao njim, ne zaustavi i posadi, svjetujući ga i magarčeći da se vas han trese od smijeha.

Trećeg dana, nekako o užini, porječkaše se Fočak i Gjerzelez, bezrazložno, kao ljudi u piću i besposlici. Fočak se šeretski uozbiljio.

— A kao zašto da ne bi ona mogla i moja biti?

— Jok, jok, džanum! dere se Gjerzelez, a lice mu sja od zanosa što mu je neko osporava i što može da se za nju bori.

— Bogme, ko prije djevojci onog i djevojka, uvjerava jedan sa strane.

— Krila da imaš, krila da imaš, more! — vrišti Gjerzelez Fočaku, unoseći se i kazujući više rukama nego riječima.

— A vi se potecite; metnućemo jabuku na košiju, pa ko prije jabuci onoga je djevojka, svjetuje ih posve ozbiljno jedan Mostarac, udešavajući tako dogovorenu komediju.

Gjerzelez odmah djipi na noge, omahnu oko

sebe spreman da se bije, da trči ili baca kamena, ne znajući više šta radi ni zašto radi i sav presrećan da je došao čas kad će snaga da progovori.

Izidoše na ravan, pred han. Na direk od lju-ljačke objesiše o koncu uvelu, crvenu jabuku, zategoše konac ispred dvojice trkača i iskupiše se svi, podgurkujući jedan drugog i neprikriveno se smijući. Jedni se užurbali oko trkača, a drugi gledaju iz daljega. Fočak zasukuje rukave i nagoni u smijeh sve oko sebe, a Gjerzelez se raskopčao i glavu povezao čevrmom pa došo još zdepastiji i manji. Jedni se klade za Gjerzeleza, drugi za Fočaka. Mostarac daje znak; konac puče, a oba trkača jurnuše.

Leti Gjerzelez kao krilat, a Fočak se nakon dva-tri koraka zaustavio i tapće nogama na mjestu, kao kad varamo djecu da trčimo tobože za njima. Gjerzelez trči ko da zemlje ne dira, Fočak tapše rukama, a gledaoci se savijaju od smijeha. Pljesak, vriska i smijeh.

— Ha, Gjerzeleze!

— Ačkosum, magarče!

— Ha, poteci, Gjerzeleze, sokole!

— Aferim ken,čino!

Odmiče Gjerzelez i biva sve kraći, kao da mu noge ulaze u tijelo. Poduzela ga bijesna snaga, čini mu zadovoljstvo ovaj napor, meka ledina i svježja struja zraka. Čini mu se kao da osjeća za sobom neprestano topot svoga protivnika i to ga

podstrekava i goni. Kad bi kod direka maši se rukom za jabuku, ali aičaci objesili jabuku hotimice visoko, pa je ne dohvati prvi put nego se morade zaskočiti i onda je otrže s koncem zajedno.

Medju gledaocima urnebes. Jedni taru suze, a drugi poredili po travi pa se samo valjaju od smijeha. Debeli beg iz Posavine se drži rukama za trbuh i odhukuje. I suhi, službeni Dizdar-aga stao na kapiju pa se smije krezubim ustima.

Gjerzelez je stajao časak onako s jabukom u ruci, a onda se okrenu, vidje da nema Fočaka i odmjeri ih, kao da ih iz daljine bolje vidi. Nisu mu mogli razabrati izraz lica, ali taj pogled je bio opasan. U jedan čas kao da svi osjetiše da su pretjerali. Daljina i odstojanje su mu vraćali sve što je izgubio u društvu s njima. Sad kad je bio tri stotine koraka daleko od njih i valjao se prema njima, mrk i težak, kao da ih naglo osvijesti taj razmak; i najbezbržižnije medju njima ispuni strah. Više nije bilo sumnje da je srdit i da nešto smišlja. Prvi iščeze Mostarac, a zatim jedan po jedan stadoše otpadati u svoje sobe. Neki zadjoše za han i izgubiše se u ljeskovoju šumi.

Dok se Gjerzelez primakao ne osta na ledini ni žive duše. U travi se bijelila jedna marama, ostavljena u hitnji i strahu. Ta praznina ga do kraja ražljuti.

Onako raspojas i zadihan on je razroko, još uvijek u nedoumici, gledao u kapiju, gdje su se

izgubili. I pod tom tvrdom, debelom lubanjom kao da se počelo galiti i svitati: da se tu s nekim ruglo tjera i da bi to sve moglo biti besposlenjačka komedija. Na tu ga misao svega prože plamen. Bijesno i neodoljivo zaželje kaurkinju, da je vidi, da je ima, da zna na čemu je ili inače da pobije i polomi sve oko sebe. I kad je tako, gegajući se umorno u bokovima i mašući rukama, prolazio pored kapije, ukaza mu se najednom, pred zamagljenim pogledom, uvrh stepenica, široka zelena haljina i bijel veo. On samo što jeknu i onako razgolićen i uzrujan pruži ruke put nje, da sa dva skoka dotrči do nje, kad se zelena haljina lagano zanjaha i iščeznu za sobnim vratima iza kojih se ču jasno ključ u bravi.

Gjerzelez je spustio ruke niza se, malko obo-rio glavu i dahnući vas znojem i muškom snagom stajao tako časak, mrk kao oblak i jak kao sama zemlja. Nije znao šta da počne i na kog da udari. Onda se okrete i po hanu stade ršum i lom. Neko dijete koje se, ne znajući šta je, ne bješe sakrilo ispusti iz ruku džugum i pobježe pod minderluk ispod kog su mu virile bose i ispucale noge. Čuše se konji u štalama, a u svom ostalom hanu nije bilo ni mačke; sve se živo posakrivalo i učutalo od straha i zorta. Ta tišina je Gjerzeleza još više dražila i izazivala. Udarao je na vrata, ali su sva bila, kao ukleta, zatvorena.

Ne znajući ni sam, od srdžbe šta čini, stao

je sedlati konja i puniti bisage. Opremio se je sve zagledajući ne bi li koga vidio i onda je, trgnuvši žestoko dizginom, izveo uzrujana bijelca na avliju i zajahao s panja na kom se meso siječe. Konj ga je ponio; na njemu zveknu srma i oružje; odmah se u njemu stao slijegati gnjev. Odpljunu, izjaha iz avlije i kao u snu prodje leđinom koju je malo prije pretrčao. A kad malo poodmače on vidje i nehotice, u samom uglu hana uduben njen prozor. Gledajući taj prozor, zatvoren, hladan i zagonetan, kao ženski pogled i ljudsko srce, diže se u njemu svom snagom već zaboravljen gnjev i jad; i u bezumnom prohtjevu da ubija i vredja pa ma koga on diže ruku s dlakavom šakom put toga prozora i mahnu njom, rastvarajući pesnicu kao da baca kletvu.

— Kučko! Kučko!

Glas je bio tup od ljutine,

Jahao je kasom, mekotom i prečacem; da on vidi kakvi su ti provaljeni puti i koji su to odplavljeni mostovi koje on ne može preći! Da on vidi!

Za njim je ostajao han, još uvijek u prestrašenom ćutanju.

GJERZELEZ NA PUTU

a Uvcu je Gjerzelez preskočio rijeku i podbio konja tako da su imali svi binjedjije i pribojski džambasi posla; privijali su mladu balegu na kopita i prali ih mokračom od muška djeteta, a Djerdjelez je samo ćutao, sagibao se, ogledao kopita, i nije smio da u oči pogleda konju. Nudio je zdravu medžediju ko mu ga izvida i povрати mu stari kas.

Bio je šutljiv i nemiran i, što je rijetko bivalo, Gjerzelez nije mogao da jede! Od kako je iz Višegrada odbila mu se hrana. On je sjedao za sofru i pušio bez svake mjere mnogo, ali mu se gadilo i od same pomisli na jelo.

Drugo veče je izišao iz kahve, prigledao konja i bio zadovoljan jer je vidio da ide na bolje. Uputio se nekim puteljcima prema drumu. Bila je tamna noć s mnogo zvijezda, i studeno. Vrludao je dugo, a vraćajući se hanu sustiže na drumu jednog kaludjera. Bio je poguren ili se je samo činio, da stariji izgleda.

— Jesi li ti, papas, odavle?

— Nisam, beže, nego zanoćio, veli kaludjer meko, a nikako mu nije drago što se sreo ovako dockan s ovolikim Turčinom.

Gjerzelez je koračao napred, i sam se čudio što govori s kaludjerom.

— A bogati, papase, jesi li ti nahodio u vašim knjigama, je li djunah po vašem zakonu da djevojka vaše vjere — gleda Turčina?

Kaludjer se uzvrtio i utanjio pa sve uvija dok se konačno, valjda vidjevši da je Turčin u nekoj brizi, ne osmjeli i spretno ne završi nekom pričom: kako je Bog dragi stvorio svakojaka šarena cvijeća pa tako i ljude raznih vjera, da je htio da smo svi jedne vjere, On bi to, bezbeli, i učinio, a ovako kad je On tako uredio onda treba da se svak moli Bogu po svom zakonu i da svak gleda i ženi svoju vjeru.

Kao uvijek kad sluša drugog, Gjerzelezu se činilo da govori pravo. U razdražljivoj šutnji on je nastavio put. Nije mislio ni na šta. Na jedanput se okrenu licem u lice kaludjeru kao da ga pita za nešto što je on lično skrivio.

— A reci ti meni zašto se vaše žene ne kriju?

— Eto tako — u nas zar taki adet, šta li. Ko ti zna, ženska, ćorava posla. To mi kaludjeri ne znamo; nemamo žena pa i ne znamo.

— Hm!

— Još jedan čas ga je gledao a onda se hladno okrenu i podje brže. U tišini se čulo kako mu škripi koža na bensilahu i tozlucima. Kaludjer je,

na čudu, kaskao za njim. Kad su bili kod hana Gjerzelez podje uz basamake; još se jednom obazrije.

— Laku noć!

— Bog ti na pomoć, beg-efendija; eisadile! vikao je kaludjer odmičući brzo.

U jutro su Gjerzeleza u ranu zoru probudili glasovi, smijeh i pjesma. To su bile ciganke što su se umivale ispod mlinova, prskale vodom, vriskale i šibale vrbovim grančicama. Bio je Gjur-djevdan.

U kahvi zateče dva brata Morića. To bijahu sinovi onog starog sarajskog Morića što je bio čuven radi svog bogatstva i svoje pobožnosti i što je umro na hadžiluku. A oni bijahu lole i rasipnici, nasilni i sramotni, daleko poznati po zlu.

Mladji je učio stambolsku medresu pa pobjego čim mu je otac umro i dao se s bratom na skitnju i raspušten život, ali je uvijek nosio bijelu ahmediju oko fesa. I pored svih strašnih pijanki i skitanja ostalo je njegovo lice kao što je bilo golobrado i rumeno s napućenim usnama kao u razmažena djeteta, samo su mu oči, nečedne i zelene, starile i pod nabuhlim vjedjama kao da su venule. A stariji je bio visok i blijed, nekad najljepši momak u cijelom Sarajevu, s teškim crnim brkom i velikim tamnim očima u kojima je uvijek plivao zlatan odraz. Samo je sad već njegovo lice bilo hladno i mrtvo; on se raspadao potajno od pogane bolesti, a niko mu nije znao lijeka do je-

dan berberin s Bistrika koji ga je liječio hapovima i kadovima, a nikom nije htio reći od čega ih pravi. Ali u posljednje vrijeme nisu braća smjela u Sarajevo, jer su dočuli da je na sve tužbe radi njihovih zuluma i ispada stigo iz Stambola konačni odgovor: da se obojicu Morića ufati i posiječe, pa su ih sad oko Sarajeva tražili zaptije i vezirovi Toske. A i inače su bili već pri kraju. Sve su kmetove bili isprodavali. Još im je ostao samo veliki han na Varoši i njihova čuvena morićevska kuća na Kovačima. U toj kući im je živila stara majka i jedina sestra, malo, grbavo i bolešljivo djevojče.

Upitaše se za zdravlje, oni su bili stari znanci i uzeše piti. Braća opaziše promjenu na njemu i stadoše ga zapitkivati i dražiti.

— Šta je, šta si se smrko? — Ostarilo se, Gjerzeleze, bogami!

— Pozdravila te Darinka iz Plevlja, kaže od kako si ti otišao spava sama.

Gjerzelez je ćutao. Stariji Morić je govorio neveselim i pomalo dobrostivim tonom očajnih propalica, i sa samim Gjerzelezom on je govorio povjerljivo i prijateljski. Mladji se tek smješio.

— Asli si djunup jutros, smije se stariji Morić, bezglasno i kratko.

A on ih samo gleda. Sve je u njemu mirno, bol se slegao i srdžba se ohladila, samo mu je još teško. Gleda ih i dolaze mu kao djeca, neuka i luda, kao dijete mu je svak ko nije vidio tanku

Vlahinju, u širokoj haljini od zelena somota, s malom glavom nad ovratnikom od krzna. On je ćutao. Nagovarali su ga da iza podne podju na dernek. On se nećkao. Tek iza rućka osjeti dosadu, popusti i pristade.

Na vrh brežuljka bila je zelena ravnica okružena velikim i rijetkim borovima, a otvorena prema zapadu. Tu je bio ciganski dernek. Gorile su vatre. Tukli bubnjevi, udarale krnete i šargije. Kolo nije prestajalo. I na suncu vedrog dana su igrale boje šarenih ciganskih haljina; prevladavala je crvena. Pilo se, jelo, trćalo, smijalo, valjalo i bez prestanka pjevalo.

Kraj jedne vatre su sjedili Gjerzelez, Morić i neki momci iz Priboja. Pili su rakiju; Gjerzelezu se isprva činilo da je kisela. Ali svi su ga nudili mezetom, a dan je bio topal i lijep; pilo se, i kad god bi iskapio do dna on bi vidio vrhove tamnih borova kako se nišu na proljetnom nebu.

Upravo mu je jedan bakal govorio.

— Kad sam ćuo, džanum, da si ti došo, zatorio sam namah dućan, idem, rekoħ, da ga vidim, pa eto...

Kad ga prekide pljesak i smijeh i svirka se zbrka i pomješa: na ljuljaćku se popela Zemka.

Ta Zemka je bila puštenica, i to već po treć put, vitka, zelenih oćiju i bijela mimo sve ostale ciganke. Kažu, niko joj nije mogao na kraj stati.

Ljuljaćka je bila svezana na jednoj takiši i vila se visoko zajedno sa Zemkom, s ledja su je

otiskivale cigančice, a ona se raskriljenih ruku čvrsto držala za konopac i uzimala sve veći zamah. Imala je blijedo lice i zaklopljene oči, prelazila je liniju brega i ocrtavala se na horizontu, njene dimije su se plele i vile u sto nabora, lepršale i šibale nebo. Gjerzelez je, sjedeći nisko kraj vatre, pratio očima njen zamah i svaki put kad bi se digla i ocrtala gotovo vodoravno na nebu i vraćala u strmom padu u dubinu njega je prolazila neka slatka tjeskoba i jezovita strepnja kao da je on na ljuljačci. Pio je brže i veselije.

Zemka se nije zaustavljala; vidilo se da teško diše i da je blijedja, ali ona se dizala i dizala, i svaki put kad bi bila na najvišoj tački otvorila bi oči da u slatkom užasu pogleda oranicu i rijeku pod brijegom. Isprva su je svi mučke i udivljeno gledali, ali domala započe smijeh i pijana graja. Cigani i pribojski momci počеше podvriskivati i dovikivati ženi koja nije ništa čula.

— Aha! 'vamo pogledaj, Zemko!

— Nemoj, pašće, jadna!

— Ako, na meko će!

— Evo joj jastuka!

— Ha, ha, h-a-a-a!

— Jih! Ljuljni, Zemko!

A Zemka se umorila. Cigančice je prestaše otiskivati, zamasi su bivali sve manji, još se njihala samo svojom rodjenom težinom, sve manje, sve manje, dok joj se noge ne dotakoše trave i ona sidje, zanesena i nasmijana.

Gjerzelez sjedi i gleda, topi se i širi ruke — zbogom pameti! — ponijelo ga veselje i ljepota i one dimije od džambasme što lepršaju kao barjak i miješaju se sa vrhovima borova i vedrim nebom. Kao da se njegovoj žalosti prohtjelo da se sva od jednom prometne u objest i veselje. Samo jedan čas mu bi nekako i žao i stidno što se tako brzo odriče svoje tuge i one gnjevne odluke s drumu, da ne će u svojoj blizini više nikad „ništa što je žensko... Ni mačke!... Ni mačke!...“ Ali na jednom ciganke, pošlje duga sašaptavanja i dogovora, složno zapjevaše:

Razbolje se Gjerzeleze,

Aman, aman!

Diže se hajnak i vriska, svi pogledaše u njega, a on ne vidje više nikoga. Oči mu zažagrire i lice sja, a osjeća da je nemoćan, i lak je, a nikako ne može da se dignu.

Tu su pjesmu ispjevale srebreničke ciganke neke godine, kad je Gjerzelez svo proljeće ležao u Srebrnici, jer ga je neko mučke ranio jednog petka kad je dohodio Nuribegovoj kćeri pod pendžer. A on se ne sjeća ni onog petka, ni pendžera, ni Nuribegove kćeri koju je davno zaboravio. Samo se sjeća kako je slab i ranjen ležao; ispod otvorena prozora mu pljuska i šumi nabujao potok, na brijegu je djurdjeverdanski dernek i ciganke po prvi put pjevaju o njemu, pjesmu im dodaje brijeg brijegu, ječi i šumi sva srebrenička kotlina od pjesama i potoka, a on leži i tako je

slab da ne može sam ni maštrafu s limunadom da ustima prinese. Sjeća se, sjeća, ali ne može da razdvoji ovaj dernek od onoga što ga je bolestan slušao nego mu se sve mješa, pjesme i svirka i piće i čeljad od onda i od sada, a preko svega toga se ljulja Zemka u velikom smjelom luku, i on je lovi očima i jeza ga prolazi čas vrela čas hladna, ispod slabina.

U posljednje dane nije gotovo ništa jeo, pa ga piće obuzima naglo. Sunce je zašlo. Ide hladan vjetar, šume borovi; dim sa vatara biva modar, sumrak se spušta.

Gjerzelez naredjuje ciganinu da mu svira viš glave, na tanku žicu, pa svaki čas uzmahuje rukom i hoće da ga bije i psuje mu ćemane i onoga ko mu ga je napravio, a stariji Morić mu zauzstavlja ruku i miri ga. Onda se diže pa hoće da ide da hvata Zemku. Zadržavaju ga Morići i smiju se; osmjelili se i oni momci iz Priboja pa se smiju. Grohot i tresak, a Gjerzelezu se jezik plete.

— Ona je... moj dušmanin.

Otima se. diže, širi ruke i polazi put Zemke koja stoji medju cigankama kraj ljuljačke i glodje crvene arnautske šećerleme. Raspaso se pa mu spadaju i boraju se čakšire, i onako kratke noge mu izgledaju još kraće i još deblje, otpaso mu se pojas od ibrišima višnjeve boje pa se vuče za njim, poliven rakijom i umrljan pepelom. Jedva se drži na nogama, krivuda i smjera čas lijevo,

čas desno. Ciganke vrište od smijeha, i cigani se ubezobrazili. Svirka staje.

— Ha, drži ga zemljo!

— Povuci, potegni!

— Jaalah!

A cigančad što su se ispela po granama gadjaju ga iz potaje suhim šiškarkama. Vraća se, sjeda i pije i upada u pjesmu.

Mrak pada. Svijet se pomalo razilazi, a Morić i njihovo društvo tek poduzelo piće, terevenče i jednako tjeraju šalu s Gjerzelezom koji napreže oči da u mraku razazna Zemkin lik, dok mu se sve pred očima pomiče i kovitla. Svirači hoće da im odu, oni ih zaustavljaju najpre lijepim pa onda na silu, psuju im majku cigansku, nude im novce i tuku ih, naizmjenice.

— Dockan je, pustite nas, slatke age!

— Ne vidi se, more, daleko nam je kućama, izginućemo!

Na jednom mladji Morić skoči, njegovo je golbrado lice problijedilo i došlo podbulo i zlo kao u čovjeka koji je na sve spreman.

— Posvijetliću ja vama sad, za dušu vam se firaunsku!

On se diže i uze veliku glavnju smrčevine; držeći je u stranu, jer ga je dim gušio i iskre obasipale, uputi se, lagano se povodeći, ravnicom. Na zapadnom, otvorenom obronku je stajao plast sijena, ogradjen plotom od ševara i očupan i izgrižen sa strana, dokle su mogla goveda da do-

hvate. Nadje plast u mraku ali zadugo nije htjelo sijeno da uhvati plamena, tek kad nalomi suvih grančica od plota i naloži ispod sijena primi se u okrug plasta vatra koja se je sve više penjala dok se konačno ne pretvori u velik stup plamena koji se je na vjetru širio i naličio na ognjeno je-dro. Pucketalo je sijeno i rojile se iskre, crvena je svjetlost zalila borove i ravnicu i zaostalu če-ljad. Svi se stadoše razilaziti, kud koje. Svirači su drhtali.

— Aman, aga, šta učini? Povješaće nas ka-dija sve.

— Sikter, more, i ti i kadija.

— Ne, neće oni na vas, nego nas cigane; reći će: eto, cigani zapalili kadijino sijeno. Uh!

I oni čaršinlije se prepali, ako su i pijani vide: odviše je. Samo oba Morića sjede, pucaju iz ma-lih pušaka, pijuckaju i gledaju u plamen, trepćući.

A Gjerzelez posrće, podalje u polumraku za posljednim cigankama i lovi Zemku. Usiljava se da trči što bolje i bijaše je dobro pristigao kad ona najednom zakrenu na lijevo i izgubi se na putu koji vodi izmedju njiva. Gjerzelez se nije nadao tako naglom zaokretu; onako krut, težak i pijan kad se jednom zaletio on se nije mogao zaustáviti, predje obronak ravnice i otisnu se niz visoku strmu obalu put potoka. Isprva se doče-kivao na noge ali kako je obala bivala sve str-mija izgubi ravnotežu i skotrlja se ko klada sve do u potok. Pod rukama osjeti vlažno kamenje i

glib, i odmah poče da se diže. U očima mu je još titrao sjaj ali tu je bilo mračno. Napipa vodu i stade da hladi ruke i čelo. Tako je sjedio dugo. Noć je odmicala.

U neko doba osjeti studen i neugodnu drhtavicu, pribra se i odluči u tupoj glavi da se izvuče iz potoka. Penjao se i otiskivao, pridržavao rukama za travu i ogranke, odupirao se koljenima, idući sve više na lijevo gdje je obala bila manje strma, i sve je to činio kao u snu.

Nakon duga vremena i mnogo napora on se nadje na rubu ravnice na kojoj već davno nije bilo žive duše. Bilo je tamno. Osjeti ravno i tvrdo tlo pod nogama i tek tada iznemože potpuno. On pade na koljena, dočeka se na ruke i osjeti nešto toplo i prhko pod sobom; bio je izišao na mjesto gdje je izgoreo plast sijena. Tako je ležao potrbuške, upirući se na ruke. Bilo mu je mučno. Pod njim je u hrpi crnog gara bljesnula još gdje-kad po koja iskra. Čulo se kako psi reže i glodju ostavljene kosti. Sa jednog bora pade šišarika i dokotrlja se do njega. On se osmjehnu.

— Ne gadjaj se, Zemko, rospijo . . . vamo dodji!

Nikako ne može da se sabere. Prisjeća se da je htio nekog da bije; htio je nekog da upita šta je ovo s njim, ali bilo se naoblačilo i kasna noć; i nikog nije bilo, ni koga da pita, ni s kim da se bije.

GJERZELEZ U SARAJEVU

Bedan, nesrećan, slavan i smiješan, tako je obišao Gjerzelez pô carevine. O njegovim doživljajima toga ljeta zna se veoma malo; i on sam ih je odmah zaboravljao. Čulo se samo da je počinio mnoge ludosti radi udovice jednog ušćupskog trgovca i da ga je ogulila neka Jevrejka što je hodila s čalgidžijama iz Selamika.

U oči samog ramazana stigao je u Sarajevo.

Tri dana prije njegova dolaska pogubljena su nad Kovačima, na onom širokom raskršću gdje se sijeno prodaje, oba Morića. Uхватili su ih u jednoj mehani na drumu koji vodi u Trnovo. Proveli su ih kroz svo Sarajevo. Išli su, vezani, kratkim i oštrim korakom kako stupaju Arnauti; oko njih toske i zaptije. Za njima je ostajao lak oblačak prašine. Svijet se je obazirao.

Kad su bili kroz donju čaršiju, počеше da im dobacuju pogrde. Čaršinlije su skakali sa čepenaka i mašuci bagavim nogama tražili po zemlji nanule.

— Ahaa!

— Hajduci!

— Sikiru za domuze!

Tako su ih vodili do Tašlihana.

Nisu ih smaknuli kraj Miljacke, ispod Latinske Ćuprije gdje su vješali raju i gdje bi obješeni visili po dva dana, a besposleni prolaznici bi im zasukivali konopac pa onda pustili i leš bi se dugo vrtio, kao vreteno. Njih su pogubili brzo i odmah sa sutonom sahranili na Bakijama. Majka im je izdahnula, bez jauka, kad je s dihvanane ugledala gdje ih vode.

Njihova velika kuća sa bezbrojnim oholim prozorima koji gledaju iznad grada i preko Igmana, ostala je tamna i pusta. Samo je u jednoj od donjih odaja gorila svijeća. Tu je, venući od sušice, ležala sestra dvojice Morića sa plavom glavom na vrelim jastucima i grozničavih očiju slušala šapat svoje stare dadilje Angje koja je potajno snovala da je, bar u čas smrti, pokrsti.

Poslije prvih jesenjih kiša i vjetrova bile su sarajske ulice čiste i vedre sa veselim sjajem jesenjih dana u zraku i na kućama, i sa prvim pje-gama rujeva lišća na strmim bregovima. Leti zrakom paučina kao svila.

Bio je ramazan i danju je sve mirovalo ali noću se grad prolamao od svirke, sijelâ i ašikovanja po mahalama. Dućani puni voća i kahve pune ljudi bili su po svu noć otvoreni. Iz aščinica se širi oštar i zagušljiv zadah masla i pržena šećera. Prolaze buljuci žena a pred njima po jedan muškarac sa velikim fenjerom.

Gjerzelez ide, opaljen i lak, u silnoj snazi koja se pred jesen kupi u svakom čovjeku. Sva su mjesta mila; čeka ga mnogo radosti; puno obećaju dani i ljudi.

Redom su ga pozivali na iftar. I jedno predveče, kad je, idući Bakarevića kućama, prolazio između Kršle i Turbeta zastade pred kućom na uglu. Jedna starica, izmećarica smežuranih ruku, je kumala sitnim pjeskom avlinska vrata, kad se jedno krilo na pola otvori i pomoli se djevojka u svijetlim dimijama i crvenoj ječermi. Ona dodade nešto sluškinji i ostade časak onako prignuta u poluotvorenim vratima.

Kao uvijek kad bi ugledao žensku ljepotu on izgubi u tili čas svaki račun o vremenu i istinskim odnosima i svako razumijevanje za stvarnost koja rastavlja ljude jedne od drugih. Videći je onako mladu i punu kao grozd, on nije mogao ni na čas da posumnja u svoje pravo; potrebno je samo da ruku pruži!

Jedan čas je gledao, raskoračen i zažmirivši malo na desno oko, a onda se nasmija poluglasno i šireći ruke i gotovo poskakujući podje prema njoj. Djevojka ga ugleda na vrijeme, trže staricu za rukav i uvuče je u avliju — Gjerzelezu se ukrstiše u očima gipki i veliki pokreti vrele djevojke — a onda tresak, i on ne vidje ništa do, pred samim nosom, veliku bijelu plohu avlinskih vrata za kojima je škripala brava i strugao mandal. — Tako je stajao. Još je ostalo malko sada

već besmislenog smiješka na njegovom licu; a onda se okrenu:

— Vidiš!..

I u nesvjesnom čudjenju nekoliko puta ponovi tu riječ bez smisla i značenja, kao što čini čovjek koji se žestoko uduri.

Sad je bilo mračnije. Iza Kršle su kosmati i krivonogi suarije strugali zagorele karavane od pilava pripravlajući se za iftar. Gjerzelez podje uz brijeg.

Za večerom je glasno govorio da nadviče sjećanje. Jeo je a jelo ga je ujedalo za srce. Iza večere, kad su ležali na šiljetu teško dišući od prekomjerna jela i pušeci ne može održati i ispo- vjedi se mladom Bakareviću, vitku mladiću zelenih očiju i rumena lica s podrugljivim osmijehom. Pričao je sve, i pričajući i sam se čudio da je cio događaj, kad se drugom kazuje, tako malen i neznatan. I nehotice je širio, uvećavao i uplitao sjećanja iz drugih susreta. Gušio se riječima.

Sutradan je ustao iza podne i odmah se zaputio kući kraj Turbeta. Septembarski dan, i sinoćna gorčinja gorčina. Visok bijel zid, teška zatvorena vrata, a preko zida proviruje loza.

Prema kući je bila halvedjinica iz koje ga neko viknu. Sa mirnim poštovanjem ga pozdravi jedan stari poznanik Arnautin. Bio je sin prizrenskog trgovca, ali je živio uvijek po svijetu „u trgovini“, a u stvari se je satiro idući uvijek samo za jednom strasti. Sad je od svojih zemljaka halvedjija

zapazio djevojku u bijeloj kući na uglu i tu je gubio dane i nije odmicao iz halvedjinice vrebajući uzalud njena vrata.

Kad Gjerzelez udje, izidjoše halvedjije iza pregratka, gdje su muklo dahćući mjesili šećer i tijesto i prostriješe im hasuru da sjednu. Obojica su nastojali da sjednu licem prema ulici i vratima. Kako nisu smjeli pušiti i kako ih je morila žedj govorili su isprva veoma malo, i pogledali svaki čas napolje. Gjerzelez se prvi povjeri i ispriča mu „sve“. Kad Arnautin ču nbradova se bez imalo surevnjivosti, njegovo lice žuto s dubokim borama i njegove ugašene oči oživješe i planuše. Povedoše govor kao prijatelji. Oborivši blijedo lice s podstriženim brcima Arnaut je govorio polako i rastavljajući riječi:

— Ona je kao kruška jerbasma, glatka a meka.
— Asli je žena latinskog mileta vruća od svake druge žene.

I oni počеше dug i strastven razgovor, turski a šapatom. Arnaut je govorio promuklo i sa smiješkom koji mu je uvijek ležao kao neugopna sjena na licu. Od njega je saznao sve o toj djevojci.

Ona se zvala Katinka i bila je kći Andrije Poljaša, nesrećna rad svoje ljepote o kojoj su pjevali dvije pjesme po svoj Bosni. Na kuću su im udarali rad nje. Nikad nije smjelai zlaziti. Svecem bi je vodiji zorom na ranu misu u Latinluk, i tad umotanu u bošću kao Turkinju, da je ne prepoznaju. Rijetko je silazila i u avliju jer je odmah

do njih bila islahana, za čitav boj viša od njihove kuće, a djaci te škole, slabo hranjeni i mnogo bijeni mladići, provodili su, blijedi od želje, sate na prozorima, loveći je pogledom po avliji. A kad god bi izišla ugledala bi za prozorom nacerenolice ludog Alije, žuta i krezuba idiota, koji je bio sluga u toj školi.

Dešavalo se, poslije burnih večeri, kad bi askeri ili sarajski momci vriskali i nakašljivali se ispod prozora i udarali na vrata, da bi je majka, ni krivu ni dužnu, grdila i u čudu se pitala „u koga se umetnu“, da je rad nje grad lud i kuća nemirna, a ona bi je slušala, skopčavajući ječermu na grudima, bez tračka razumjevanja u velikim očima. Ona je često po vazdan plakala ne znajući kud će sa životom i sa svojom proklinjanom ljepotom. Ona je klela samu sebe i grizla se i uzalud se mučila, u svojoj velikoj nevinosti, da dokuči šta je to „bezobrazno i tursko“ na njoj što zaludjuje muškarce i rad čega se uspaljuju i máme oko njine kuće askeri i balije, i rad čega to mora ona da se krije i stidi a njeni da žive u strahu. I svaki dan je bivala ljepša.

Otad zaredaše Gjerzelezu popodnevi u halvedjinci. Počeše se kupiti i neki Sarajlije. Dolazio je mladi Bakarević, pa Dervišbeg sa Širokače, ridj i podbuo od pića a sad, radi posta, ljut kao ris; i Avdica Krdžalija, sitan, mršav a žustar kao vatra, poznat ukoljica i ženskar. Tu, u polumračnoj halvedjinci, gdje je svaka stvar bila potamnijela i

ljepljiva od šećera i isparivanja, bi čekali da pukne top i vodili duge razgovore o ženama samo da zaborave žedj i duhan.

Sa gorčinom u upaljenim ustima i nekim bolnim nemirom u svakom mišiću Gjerzelez ih je slušao, smijao se pa i sam pokatkad pričao, zaplićući se i uzalud tražeći riječi. A pred njim je uvijek Katinkina kuća zatvorenih vrata i nepomičnih pendžera.

Jedno popodne isprebijaše od čamotinje i zlovolje nekog somundžiju, rišćanina, što je prošao pušeci.* Pokušali su da zavade, za zabavu, Arnauta i Gjerzeleza radi djevojke, ali uzalud, jer je Arnautin bio nepomičan u svom miru sa smiješkom i bez traga surevnjivosti. Jedanput platiše neko dijete da iza ugla tanko vikne:

— Gle, Katinke! Kako si, Katinka? Ama gdje si ti? Nigdje te nema.

Kad ču Arnaut, samo što strignu očima i bez šuma, kao lasica, klišnu prema vratima. A Gjerzelez za njim. Stiže ga na vratima i obojica ispadoše u isti čas na ulicu. A napolju nigdje nikog: dugo i sumračno doba pred iftar i pritajena bijela kuća; iza ugla se čuje po kaldrmi topot kako bježi plaćeno dijete. — Svi su se dugo smijali. I Gjerzelez se smijao.

Mladi Bakarević im predloži da zovnu Ivku Gigušu, jednu staru i poznatu pezevenkušu s Bi-

* Kako muslimani preko dana, uz ramazan, ne puše, ne jedu i ne piju, nisu smjeli ni kršćani napadno pušiti ili jesti ispred njih da im ne izazivaju želju.

strika, koja je zalazila u svaku kuću, jer je prodavala bez i čevrme, ali je živila ne toliko od svog beza koliko od tudjeg grijeha i tudje nevinosti. Bila je debela i visoka starica sa smedjim okruglim očima; u govoru se neprestano doticala rukom Gjerzelezova koljena. Obećala je da će razviditi, ali da nema nade, jer se do djevojke ne može; i otišla, opraštajući se glasno.

Sutra popodne zateče Arnauta i Gigušu. Arnaut je kimao glavom.

— Hej, hej otišla, otišla!

— Otišla, bora mi, efendija, ima dva dana. Odveli je, kazuju mi, prije sabaha; i sad daj znaj, dušo, gdje je. Zapazili zar gdje se vrzete oko kuće, a mnogo vas je, pa vele, da sakrijemo djevojku. To je, dušo, ništa drugo. A sad daj je nadji.

Stara je snizivala i dizala glas, nišući glavom kao nad gubitkom. Arnautin je gledao preda se. Nije se nikako moglo znati šta misli.

Gjerzelezu udari krv u glavu. Ta stvar tako jasna i vjerovatna i nepovratno istinita: da u toj kući već od neki dan nema djevojke s blijedim i mršavim licem a teškom kosom i bujnim velikim tijelom (on je još jednom ugleda cijelu) uzbuni i prevrnu sve u njemu. Kao da se steže i smrknu halvedjinca; krvavi mu dodjoše i baba i Arnaut; okrenu se i kao slijep izidje na ulicu.

Nadimao se od gnjeva. Ne moći do te vlahnije; nikad ne moći! I ne moći nikog ubiti i ništa razliti! (Novi val krvi zapljusnu). — Ili da ovo

nije varka? Da njega ne magarče? Kakva je ovo šala opet? I kakve su to žene do kojih se ne može kao ni do Boga? A isti čas je jasno osjećao da su to pretanki konci za njegove ruke i da — po koji je to put već u životu!? — ne može nikako da shvati ljude ni njihove najjednostavnije postupke, da valja da se odreče i poruče, i da ostaje sam sa svojim smiješnim gnjevom i suvišnom snagom.

Išao je tup i ubijen. Nijedne misli u glavi, samo se crven oblak jedan za drugim diže i rasplinjuje. Nije se osvrtao, a za njim je ostajala bijela šutljiva kuća i mračna niska halvedjinca.

U Kršli su se vježbali trubači; jednolična melodija vojničkoga marša se svaki čas prekidala i ponavljala. Sunce je dobro sjalo. Odjednom ga steže oko vrata i proli znoj. Išao je niz Miljacku; ispod njega rakite i vrbe zelene, ali s tragovima još proljetnih poplava. — Dobro je da je put niz Miljacku tako ravan i tako dug; da nikad ne bi svršio! Da se nigdje ne mora zakretati.

Zaustavio se tek na Hisetima i zakrenuo, sad već s jasnom namjerom, u donje Tabake. Tu udje u jedno malo dvorište s visokom kapijom. Pod njim su jecali i škripali uski basamaci izglodani od mnogih poseta! U maloj i lijepoj sobi, u prigušenom svijetlu zavjesa od tanka bijela ćezeceta sjedila je, s mirnim očima i bijelim rukama, Jekatarina, kao da čeka.

Ta Jekatarina je bila kći jednog ljekara, koji je došao nekad iz Odese. Govorili su da je Gruzi-

janac ali u stvari je bio Rus; i nikad se nije znalo zašto je izbjegao. Nosio je fes i zvali su ga Velibeg, ali je prije smrti zvao popa i umro kao hrišćanin. Kći mu je, osirotjela i sama, htjela najpre da podje u kakav ženski manastir u Rusiju, ali ju je zadržao jedan Grk, kavaz, a kad je on prevari preselila se u jednu od onih malih lanćića što se redaju niz Hiseta do u Donje Tabake, i u kojima žive pod državnim nadzorom, sve po jedna ili po dve u svakoj kući, kupovne i cijelom gradu po imenu poznate djevojke. S ostatkom očeva novca ona je kupila tu malu kuću u kojoj je sada živila s jednom starom sluškinjom takodjer nekadašnjom hisetskom djevojkom. Po danu bi spavala ili plela jastučnice u sjeni svoje avlije a po noći bi primala bogatije gospe. Bila je ozuška, krupna i šutljiva.

Gjerzelez ju je poznavao iz prijašnjih noći. Ona se iznenadi danjem posjetu; ustade, a on reče mirno, s vrata;

— Jekatarina, došao sam do tebe.

— Neka, neka, dobro došo! govorila je ona namještajući mu pokorno jastuke.

Sjeo je na kratko šiljte, a ona ostade stojeći, malko prignuta. I odmah poče da ga raspasuje. —

Poslije je legao položivši glavu na njen skut, dok mu je ona milovala suncem opaljenú šiju. Pripio je lice uz tanko tkivo njenih dimija; pred očima su mu kružili svijetli i crveni kolutovi nesrećne krvi i bezbrojne uspomene, ublažene i daleke.

I ta ruka što je osjeća na sebi, jeli to ruka žene? — Mlećauka u krznu i somotu čije se tijelo, vitko i plemenito, ne može ni zamisliti. Ciganka Žemka, drska i podmukla a mila životinja. Gojna udovica. Strazna a prevena jevrejka. I Katinka, voće koje nije u hladu. — Ne, to je ruka Jekatarine. Samo Jekatarine! Jedino do Jekatarine se ide ravno!

I još se jednom javi misao s kojom je sto puta zaspao, nejasna, nikad do kraja ne domišljena a uvredljiva i jadna misao: zašto je put do žena tako vijugav i tajan, i zašto on sa svojom slavom i snagom ne može da ga pregje, a prelaze svi goji od njega? Svi, samo on, u silnoj i smiješnoj strasti, cio svoj vijek pruža ruke kao u snu. Šta žene traže? —

Mala ruka ne prestaje da ga gladi, vješto i znanlaški, niz kičmu. I opet gasne misao i ruši se neriješena i teška u njemu. Govorio je kao u snu, nepomičan.

— Koliko sam svijeta vidio, Jekatarina! Koliko sam ja svijeta obišo. —

On sam nije više znao bi li to da joj se tuži ili da se hvali; i prekinu se. Bio je miran u sanjivoj tišini u kojoj se slivaju i izmiruju svi dani i dogagjaji. Silom je sklapao oči. Htio je da produži taj čas bez misli želje, da što bolje otpočine, kao čovjek kom je dan samo kratak odmor i kome valja dalje putovati.

REČNIK
turskih reči i provincijalizama

- Ačkosum — bravo!
Aferim — svijetal ti ebraz!
Ahmedija — čalma od belog platna koju nose hodže i djaci
Alčak — prevejanac
Aman — jao!
Aračija — pobirač poreza
Argat — nadničar
Asli — uistinu
Aščinica — gostiona
Bensilah — kožni pas
Bez — belo tanko platno
Bezbeli — naravno
Binjedžija — čovek koji se ne razume u konje
Bošća — velika marama
Čalgidžija — svirač
Čemane — violina
Čereće — fino (svileno) platno
Čevrma — zlatom vezena maramica
Def — vrsto orientalnog instrumenta
Dernek — vašar, zabava
Dihvanana — doksat
Dimije — ženska odjeća
Dizgin — kajišl od uzde
Domuz — svinja
Djumrukana — carinara
Djunup — posle općenja sa ženom dužan je musliman
da se okupa, dok je neokupan on je djunup
t. j. donosi nesreću i nerasooloženje
Džambas — trgovac konjima

- Džambasma — vrsta tankog tktva
Džanum — uzrečica („dušice“)
Džirlija — prostitutka
Džugum — bakrena posuda za vodu
Firaun — ciganin
Hadžiluk — hodočašće u Meku
Halvedjinica — eučan u kom se prodaje halva (slatko)
Han — prenočište
Hapovi — lijek (kao pilule)
Hodža — muslimanski sveštenik
Ibrišim — svileni konac
Ittar — večera (vidl: ramazan)
Islahana — vojna škola
Izmečarica — sluškinja
Ječerma — jelek
Jeribasma — vrsta k ušaka
Kadija — šeriatski sudac
Karavan — kotlić za četiri vojnika
Kaurkinča — žena druge vere
Kavaz — pandur
Kirdžlja — čovek koji ide uz konje
Krneta — svirača
Kumati — kumom (peskom) čistiti
Mahala — gradska četvrt
Maštrafa — čaša
Medresa — viša muslimanska škola
Medžedija — novac
Merhaba — pozdrav
Meze — jelo uz piće
Milet — vera (lat. millet-katolici)
Nanule — drvena oštuća (kao sandale)
Paraz — pop
Pezevenkuša — ovodilja
Pilav — kuhani pirinač (riža)

Ramazan — muslimanski post koji traje mjesec dana svake godine; tada se „od zvijezde do zvijezde“ t. j., od jutra do mraka ne jede, ne pije i ne puši a noću se jede i pije.

Ravanluk — kas

Rospija — prosti'utka

Sabah — zora

Salnpdžija — čovek koji dropaje salep (vruće slatko piće)

Sełanik — Solun

sikter — odlazi! marš!

Somundžija — koji prodaje somune (male hlebove)

suarija — konjan k

Šargija — tambura

Šeretski — lukav

Šešbeš — igra kocke

Šiljte — oveći jastuk na kom se seđi

Tozluci — dokoljenice

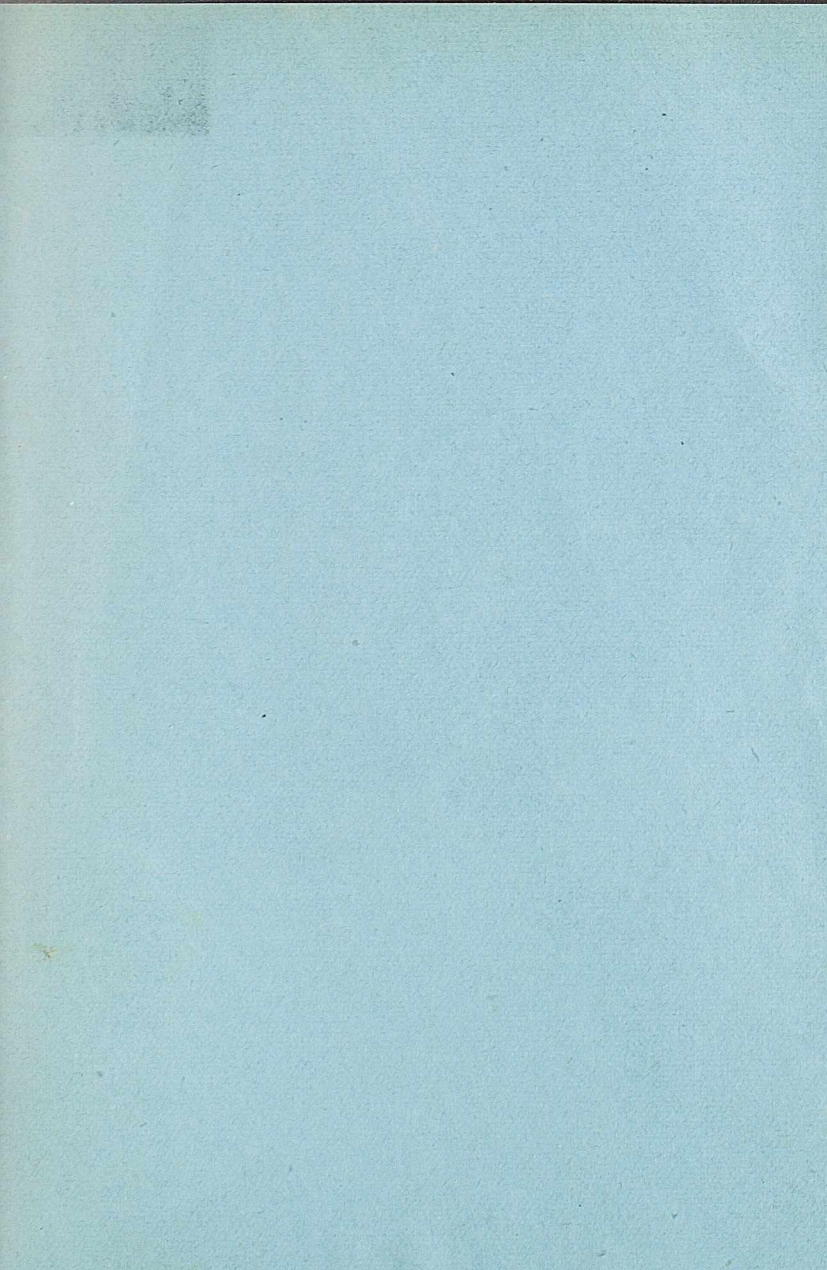
Ušćupski — skooljanski

Zaptija — žandarm

Zapis — talisman

Zurna — svirala.

ИЗ КЊИГА
ВОЈИСЛАВА М.
ЈОВАНОВИЋА

175₂₂ 262A